

Tytuł

Folklor, folk, folklorizm, o co chodzi?

Rozwinięcie

Zapoznanie uczestników z problematyką zjawiska folklorizmu.

W skrócie

Zastanowimy się nad znaczeniem tych 3 pojęć, ich różnicami i podobieństwami oraz definicjami jakimi są określane

Słowa kluczowe

folklorizm, zespoły folk, nowa rzeczywistość folkloru

Podstawa programowa

edukacja regionalna, muzyka, wiedza o kulturze

Jakie umiejętności zdobędą uczestnicy

Uczestnicy potrafią:

- wskazać cechy i wyznaczniki zjawisk kulturowych określanych jako folklor, folk i folklorizm
- rozpoznać lub zaklasyfikować różne utwory muzyczne do różnych zjawisk kulturowych związanych z wykonywaniem pieśni i utworów z tradycji ludowej
- potrafią znaleźć w różnych źródłach w internecie folklor, folk i folklorizm

Metody i formy pracy

- luźna dyskusja
- praca w grupach
- odsłuchiwanie różnych utworów muzycznych
- własne poszukiwanie materiałów w źródłach

Jak to zrobić

Wprowadzenie: omówienie zjawisk kulturowych: folklor, folk, folklorizm (materiały dla nauczyciela) oraz luźna dyskusja z uczestnikami, w czasie której można zapytać o ich doświadczenia związane z muzyką tradycyjną, o znajomość zespołów ludowych, o festiwale folklorystyczne, publikacje i inne zjawiska związane z szeroko pojętą ludowością.

Prezentacja przykładów multimedialnych (materiały dla nauczyciela) wraz z zestawieniem przykładów tradycyjnych i uwspółcześionych (linki w materiałach dla nauczyciela).

Dyskusja i przygotowanie wraz z uczestnikami tabeli, w której wypisane zostaną najważniejsze cechy tradycyjnego folkloru i folku (przykład w materiałach dla nauczyciela).

Ćwiczenie : na podstawie przykładów multimedialnych uczestnicy rozróżniają, który przykład muzyczny należy do tzw. grupy tradycyjnej, a który jest folkiem. Dla utrudnienia zadania można odtworzyć przykłady z tradycyjną kapelą zagłębiowską – [Kapela Zagłębianki](#).

Podsumowanie: luźna dyskusja o miejscu folkloru w dzisiejszej kulturze wizualnej.

Czego potrzebujemy

komputer, głośniki, tablica, na której utworzymy tabelę

Materiały do pracy

1. Materiały dla nauczyciela.
2. Pobrane pliki mp3, do których linki można znaleźć w materiałach dla nauczycieli.

Autorki

Agata Hofelmajer-Roś, Agata Krajewska, Magdalena Szyndler

Licencje

Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

Wprowadzenie materiał przygotowany przez Magdalenę Szyndler w ramach projektu *Wyśpiewana tradycja*

Folklor

terminy i pojęcia:

Folk-lore – z j. ang. folk – lud, lore – wiedza, nauka

1846 r. – termin pojawia się w czasopiśmie „Atheneum” – William John Thoms (1803–1885)

Polska – 1888 r. – termin ten wprowadza Jan Karłowicz na łamach czasopisma „Wisła”

Etnografia – z j. greckiego – ethnos-lud, grapho – pisać – 1608 r.

Etnologia – z j. greckiego – ethnos-lud, logos – nauka – 1787r.

Etnomuzykologia – etno – muzykologia – metody badawcze, czerpie również z socjologii, pedagogiki, psychologii, antropologii, historii etc., jest nauką interdyscyplinarną

Folklor (*Słownik folkloru polskiego*, Warszawa, 1965, s. 104–106)

„Zjawiska z dziedziny wierzeń demonologicznych, meteorologicznych, medycznych, zawodowych i wszelkich innych, wreszcie zjawiska z dziedziny kultury artystycznej, muzyczno-słownej, z grubsza odpowiadającej pojęciu literatury ustnej”

cechy folkloru:

- ustna forma przekazu
- anonimowość i zbiorowy charakter twórczości
- wariabilność – zmiany w procesie ustnego przekazu pieśni, różnorodne przekształcanie śpiewania pieśni przez nieprofesjonalnych wykonawców
- wariantywność – pieśń istnieje w kilku wariantach, odmianach, wersjach
- długożywość repertuaru
- prosta forma

Folklor muzyczny

Według Bogusława Linette'a jest to (...) całokształt zjawisk muzycznych, będących własnością danej społeczności, czyli jej kultura muzyczna (...) na, którą składają się:

- świadomość muzyczna danej społeczności,
- styl muzyczny,
- repertuar,
- technika,
- środki wykonawcze,
- okoliczności w jakich funkcjonuje

O składnikach folkloru można jeszcze powiedzieć, że tworzą go: kultura duchowa, kultura materialna i kultura społeczna.

Źródła folkloru muzycznego Zagłębia Dąbrowskiego

Zaczęto go badać w XIX wieku. Informacje o nim możemy znaleźć w następujących pracach:

1. Oskar Kolberg, *Dzieła Wszystkie Oskara Kolberga:*

Kieleckie t. XVIII z 1885 roku

Kieleckie t. XIX z 1886 roku

2. Władysław Siarkowski, *Materiały do etnografii ludu polskiego z okolic Kielc [w] Zbiór Wiadomości do Antropologii Krajowej*, Kraków, 1880.

3. Michał Federowski, *Lud okolic Żarek, Siewierza i Pilicy*, Warszawa t.1, 1888
4. Adolf Dygacz, *Śpiewnik pieśni Zagłębia Dąbrowskiego*, Katowice, 1995.
5. Janina Marcinkowa, Krystyna Sobczyńska, Władysław Byszewski, *Folklor Zagłębia Dąbrowskiego*, Centralny Ośrodek Metodyki Upowszechniania Kultury, Warszawa, 1983.

Folkloryzm

W Polsce pierwszy raz terminu *folkloryzm* użył w swojej pracy **Józef Burszta**.

(...) zjawiska polegające na celowym stosowaniu w poszczególnych sytuacjach bieżącego życia wybranych treści i form folkloru, branych bądź jeszcze wprost z terenu i przenoszonych w sytuacje odmienne od naturalnych, bądź też czerpanych z folklorystycznej dokumentacji, a odtwarzanych w sytuacjach celowo zaaranżowanych (...).

Folkloryzm estradowy (festiwalowy)

Jan Stęszewski (1929–2016)

“Folkloryzm estradowy (festiwalowy) – różnorodne opracowania, aranżacje i stylizacje, przeznaczone dla amatorskich czy zawodowych zespołów pieśni i tańca, teatralizowanych obrzędów itp. widowisk scenicznych”

Folk

Historia

W latach 90. XX wieku tworzy się nurt muzyki młodzieżowej. Anna Czekanowska określa początki tego nurtu następująco:

(...) Prowadzone od kilku lat badania nad ruchem muzycznych zespołów młodzieżowych nawiązujących do folkloru wskazują na intensywny wzrost tego rodzaju inicjatyw i ich znaczną różnorodność. Działalność ta nasiliła się po roku 1989, czyli po upadku systemu socjalistycznego i przeciwstawieniu się idei typowych zespołów folklorystycznych funkcjonujących na zamówienie instytucji odgórnych i subsydiowanych przez określone struktury”.

A. Czekanowska, *Pierwszy i drugi byt folkloru* [w] *Encyklopedia polskiego folklu*.

Historia w Polsce

1976 rok – węgierski zespół *Délibáb* został przedstawiony w polskim radio jako muzyka folkowa.

Terminologia

Według Marty Trębaczewskiej można wyróżnić podgatunki folklu:

- muzyka korzeni,
- pop folk,
- folk rock,
- folk jazz,
- folk właściwy

M. Trębaczewska, *Między folklorem a folkiem. Muzyczna konstrukcja nowych tradycji we współczesnej Polsce*, Wydawnictwo uw, s. 110–118.

Szansa czy zagrożenie?

Waldemar Kuligowski wyraża się o tym zjawisku następująco:

(...) folk nie jest w żadnym razie zagrożeniem dla tzw. muzyki ludowej, ruchem skierowanym na zagarnięcie jej miejsca i pozycji. Przeciwnie – folk jest szansą dla muzyki, która ugrzęzła na scenach zarządzanych przez profesjonalne jury, dla muzyki interesującej przesiąkniętą nostalgią badaczy, muzyki, która utraciła kontakt ze słuchaczami, odcięła się od naturalnego podłoża (...) muzyka folkowa daje się bowiem ostatecznie określić jako ambitna próba stworzenia nowej formy bazującej na formach zastanych bądź rekonstruowanych [...], muzyka folkowa nie sprowadza się do bezrefleksyjnego mieszania stylów, gatunków i nastrojów, nie ogranicza do zestawiania gotowych elementów [...]” i co najważniejsze „z pieczołowitością traktuje stare partytury, ale odczytuje je w warunkach teraźniejszości”.

W. Kuligowski, *Wytwarzanie autentyczności* [w] *Literatura Ludowa 2001*, nr 1, s. 7.

Podsumowanie

Materiał opracowany przez Agatę Krajewską w ramach projektu Wyśpiewana tradycja

Potoczne rozumienie folkloru zawarte na przykład w książce *Festum Folkloricum. Performatywność folkloru w kulturze współczesnej. Rzecz o międzykulturowych festiwalach folklorystycznych*, J. Dziadowiec, Narodowe Centrum Kultury 2016, s. 80.

(...) obejmuje wszelkie zjawiska, w których dochodzi do spotkania sfery folkloru przynależnej do danej społeczności z analogicznymi sferami innych grup, co w obliczu ogólnościowych procesów globalizacyjnych i mass-kulturowych prowadzi zarówno do przejmowania i mieszania się tych sfer ze sobą, jak i do powstawania nowych, często hybrydycznych i fragmentarycznych, form stanowiących w efekcie już odmienne rzeczywistości społeczno-kulturowe, wytwarzające często dodatkowo przestrzenie hiperrzeczywiste (...).

Józef Burszta spopularyzował pojęcie **folkloryzmu**, które miało odnosić się do „nowej, odmiennej rzeczywistości folklorystycznej”.

Z biegiem czasu zaczęły pojawiać się także nowe określenia, m. in. ruch folkowy – **folk**, folk design.

Zespoły folkowe

Warto zwrócić uwagę na rodzący się od pewnego czasu nurt muzyki, który bazuje się na tradycyjnej melodii i tekście pieśni ludowej, niejednokrotnie wykorzystując także dawne techniki śpiewu.

Poprzez dodanie instrumentów niespotykanych w kulturze ludowej lub granie utworów w nurcie muzyki współczesnej, dawne pieśni otrzymują nowe brzmienie, odżywają i cieszą się popularnością.

Tabela porównawcza

Tradycyjny folklor	„Nowa rzeczywistość” – Folkloryzm
Uczony drogą przekazu ustnego	Funkcjonuje jako produkt komercyjny, najczęściej opracowuje się znany już z innych wykonń utwor
Możliwe towarzyszenie instrumentów tradycyjnych, charakterystycznych dla danego regionu	Współczesne aranżacje w których mogą występować instrumenty takie jak keyboard, bądź instrumenty które nie są charakterystyczne dla danego regionu
Najczęściej jednogłosowy (charakterystyczne dla Zagłębia Dąbrowskiego)	Mogą wystąpić opracowania na wiele instrumentów (ścieżki dźwiękowej, która dotąd funkcjonowała jednogłosowo)
Gwara	Gwara może zostać zmodyfikowana, być zbliżona do języka literackiego
Brak manier wykonawczych charakterystycznych dla muzyki rozrywkowej	Maniery wykonawcze
Pieśni tradycyjne nie są tworem scenicznym	Twór sceniczny
Występuje jako mała, pojedyncza forma muzyczna	Możliwe aranżacje łączące kilka pieśni, posiadające wstawki instrumentalne
Ingerencja w warstwę melodyczną / rytmiczną odbywała się naturalnie „z zasłyszenia” (warianty) – „co wieś to pieśń”.	Ingerencja w melodykę, rytmikę – unowocześnianie

Propozycje źródeł do analizy:

Publikacje:

Polska – kraj folkloru?, red. Joanna Kordjak, Warszawa, 2016.*Rzecz małopolska – wzornik inspiracji etnograficznych*, wyd. Muzeum Etnograficzne w Krakowie.*Ludowość na sprzedaż*, Piotr Korduba, Warszawa 2013.

Strony internetowe:

folk24.plkulturaludowa.pl

Instytucje:

[Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie](#)[Zamek Cieszyn](#)

Wydarzenia:

[Międzynarodowy Studencki Festiwal Folklorystyczny](#)[Festiwal Folkowy Polskiego Radia Nowa Tradycja](#)

Propozycje utworów do odsłuchania

Nowa rzeczywistość folkloru na przykładzie utworów odnoszących się do tradycji Górnego Śląska

Grzegorz Płonka Trio „Bijōm sie powstańcy do polskej góry”

<https://www.youtube.com/watch?v=7ahb1CszTmI>

Ligocianie – Nasze Katowice

https://www.youtube.com/watch?v=exP8qIk_Fdc

Abo mie zabijom – Grzegorz Płonka

<https://www.youtube.com/watch?v=32iFu52dTxw>

Whiskey River – „Gdzie żeś to bywał czarny baranie...”

<https://www.youtube.com/watch?v=dpeR5ZxH4kM>

Jola Literska Rudokapela – Idzie wilczek drogą

<https://www.youtube.com/watch?v=QfG1pFwrogY>

Krzikopa – Zabilimy Kokota

<https://www.youtube.com/watch?v=vlzM4-qsMqw>

Krzikopa – Karolinka

<https://www.youtube.com/watch?v=oDzrir2qUuE>